

Ağın'ın Az Bilinen Tarihi; "Tanusa Arazisinin Öyküsü"

Prof. Dr. Ali DEMİRSOY

Yaklaşık 16-17 göbek ötesinde ailem büyük bir olasılıkla Bosna'da yaşarken, Şah İsmail'in Anadolu topraklarını tehdit etmesi nedeniyle belirli bölgelerin korunması gündeme geliyor. Bu nedenle aileme eski adıyla Vahşin yeni adıyla Şenpınar köyünde bulunan Tanusa ve karşısında Küşne Ovası bu hicret karşılığı veriliyor. Ailem Tanusa'ya yerleşiyor; ev bark kuruyorlar. Bugün orada hala ev yıkıntılarını ve aileme ait mezarlıkları görmek olasıdır. Ne kadar kaldıklarını tam bilmiyoruz. Ancak mezarlara bakılınca epeyi bir süre burada yaşıyorlar.

Ailemin yanında maraba olarak çalışan biri karşı yakadaki kavgacı ve saldırgan bir aşiretten birini öldürüyor. Kan davası kapıya dayanıyor. 12'ci dedem Hacı Hüseyin Bektaş, çok insancıl, sonucu tahmin ediyor ve karşı yakadaki aşiretin ayağına giderek, onlardan özür diliyor ve kan bedeli olarak Küşne Ovası'nı kendilerine bırakacağını; ayrıca ceza olarak ailesinin tümünü toplayıp Eğin'e göç edeceğini; buna karşılık ailesinden hiç birinin öldürülmemesi gerektiğini istiyor. Anlaşıyor. Keban Barajı istimlakinde bu arazinin 6.000 dönüm olduğu söylendi. Aşiret başına; ancak ailemin mezarlarının gömülü olduğu Tanusa'yı muhafaza edeceğini söyleyerek anlaşıyorlar. Böylece bizi Ağın ile fiziki bağımız bu aşamada kopuyor. Ancak Tanusa arazisini çoğunluk Vahşin oturanları ekip biçiyorlar. 1972 yılına kadar bu bağlantı Tanusa üzerinden zayıf da olsa sürdürülüyor. Sorulduğunda her ne kadar Eğin'liyiz dersek de arkasından Ağın'dan geldiğimizi eklemeyi hiçbirimiz unutmadık. Sonunda Keban Barajı istimlak edilince herhâlde 700 dönüm kadarı istimlak edildi; geri kalan 100 küsur dönümü da bağımız olarak kaldı. Bir ara cevizlik yapıp Vahşin Köyüne vakfetmeyi düşündüm; girişim de yaptım; bazı nedenlerle başaramadım.

Babam akıllı ve ilgili bir insandı. Zaman zaman Tunusa'nın altındaki mağaraları incelemiş. Orada 40 odalar diye iç içe geçmiş birçok bölmenin olduğunu; bu bölmelerin bir kısmına kendi çabaları ile ulaşabildiğini; ancak gerilere giden bölmelere ulaşamadığını; duvarlarda bazı yazı, çizim ve figürlerin olduğunu 1964 yılından sonra dile getirmeye başladı ve yöredeki yetkililere dili döndüğünce anlatmaya çalıştı; belli ki yeterince tepki alamadığı için çaresiz olarak o zamanlar Şehyül Muharrir olarak bilinen; ancak galiba İngiliz Muhipleri Cemiyeti üyesi olması nedeniyle ömür boyu siyasi yazı yazması yasaklanmış Burhan Felek'e mektup yazarak durumu açıkladı. Burhan Felek bir ya da iki defa Yeni Sabah gazetesinde durumu açıklayan bir yazı yazdı; ancak gerekli hareketi sağlayamadı. Sonunda 1972 yılında hiçbir kurtarma yapılmadan, bu sıra odalar ya da 40 odalar Tunusa'nın altında Fırat'ın kenarında tarihin karanlıklarına gömüldü. Aslında gömülen Ağın'ın tarihidir.

Bu, bende yıllar sonra derin bir üzüntüye neden oldu. Eğin'in Ağın'a en yakın köylerinden Sosik'e (yeni adıyla Akçalı'ya) 3-4 araştırma gezisi yaptım. Son 3 gezimde her defasında gittikçe artan organize bir mezar yağmasına tanık oldum. Bu kazılar basit kazılar değildi; belli ki hafriyat araçlarıyla yapılmıştı. Sayısız kaya mezarı açılmıştı. Yöreden bir işbirlikçi olmadan böyle geniş bir yağmanın yapılması olanaksızdı. Bunun üzerine Kültür Bakanlığına başvurudum; epeyi bir yazışmadan sonra Jandarma kuvvetleriyle korumaya alındığını bildirdiler. Jandarmalar devriye gezerken yılda birkaç defa oraya şöyle bir bakıyorlar herhalde...

Bu arada şu anda Erzincan Binali Üniversitesinde çalışmakta olan Dr. Tahir Erdoğan bu yörede çok kapsamlı bir yüzey araştırması yaparak iki cilt halinde Üst Fırat tarihini kapsayan değerli bir eser yazdı. Bu kitaplara baktığımızda ve Tahir Erdoğan ile yaptığımız özel söyleşilerde bu yörede Anadolu Tarihini değiştirecek çok önemli gelişmelerin olduğu, M.Ö 900 yıllarında Hititlerle çağdaş kurulan Hayaşa Devleti'nin başşehrinin bu yörede olduğu düşüncesi neredeyse kesinlik kazandı. Yani Ağın ve yöresi önemli bir uygarlığın yerleştiği bölgeydi. Keban Barajı işte bu uygarlığın kalıntılarını derinlere gömdü.

İki cilt halinde neşredilen çalışmada prehistorik dönemlerden Türklere kadar geçen süreç ilk kez tüm ayrıntılarıyla birlikte ele alındı.

Çalışmada; Hititlere çağdaş ve en az onun kadar önemli olan "HAYAŞA KRALLIĞI" özel bir yer almakta. Hayaşa Bölgesi Tarihi, aynı zamanda bu yörede gelişen dini, kültürel, siyasal olayların derli toplu ele alındığı önemli bir çalışma olmakla birlikte eser içerisinde pek çok bilinmeyen gizemli konular gündeme getirilmiş, çağımızda yaşanan bazı sosyo politik tartışmaların tarihsel arka planı ortaya konulmuştur.

Bu çalışma çok çeşitli konuları içermesi yanı sıra yörenin eski yol ve yol örgütlerini de kapsamakta.

Hayaşa Bölgesi kuzeyde Suşehri'nden Bayburt'ta, güneyde Eğin'den Bingöl'e kadar ki büyük alanı kapsamakta. Bu nedenle yapılan çalışma başta Erzincan ve ilçeleri olmak üzere çevre il ve ilçeleri de yakından ilgilendirmektedir.

Görüldüğü kadarıyla Hayaşa Bölgesi Tarihi, yalnızca bilimsel bir çalışma olmanın dışında bu yörenin tarihi, turistik ve kültürel değerlerinin de tanınmasına yol açacak en kapsamlı araştırmalar arasında yer alacaktır.

Ağın ne yazık ki ihmal edilmiş ilçelerimizden biridir. Tarihi'nin ciddi olarak ele alınıp yazılması gerekir. Arkeolojik kalıntılara daha özenli bir koruma gerekli.

Ağın gerek kültürel gerek ekolojik gerekse sosyal yönden gelişmeye açık bir ilçemizdir. Aydın insan yapısı da bunu kolaylaştıracaktır.

Özel not: Ağın'ın en ciddi sorunu olan su sorununa Kemaliye Miran Çayı ya da Arapkir Kozluk çayından bir katkı alınabilir mi konusunun dergimizde tartışmaya açılmasını öneririm. Saygılarımla

Prof. Dr. Ali Demirsoy